

ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Микола Маєвський, Світлана Вільчинська

Хмельницький інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом

У сучасних умовах кризові явища охопили практично всі сфери життєдіяльності України. Складність цього періоду підсилюється за рахунок специфічних особливостей умов переходу до ринку, які проявляються у структурній деформації економіки, спаді виробництва, стрімкому зростанні цін, жорсткій конкуренції, банкрутстві, інфляційних процесах, погіршенні інвестиційної та інноваційної активності, пануванні елементу невизначеності та швидких змінах у зовнішньому та внутрішньому середовищі, безробітті, падінні життєвого рівня людей. Ситуація перехідного стану вносить додаткову дестабілізацію у соціально-економічні відносини внаслідок зміни організаційно-управлінських та господарсько-ринкових структур управління. Невизначеними та менш конкретними стають правила економічної поведінки. Економіка України перебуває у сильному депресивному стані.

Однією з головних причин незадовільних наслідків економічних перетворень є зруйнування державної планової політики, повна відмова від планування та прогнозування на всіх рівнях керівництва, відмова від всього позитивного, що було нагромаджено у сфері планового управління. Сьогодні в Україні ліквідоване старе і вороже сприймається нове, що вимагається ринковою економікою. У свідомості людей склалася помилкова думка про те, що планування та ринок поняття несумісні та ворожі. Але досвід багатьох країн з розвинутими ринковими відносинами показує, що планування в умовах ринку ні в якому разі не втрачає своєї актуальності та значимості. Більше того, саме планування є невід'ємною ознакою ринкової економіки та запорукою ефективного її функціонування.

Планування взагалі - це наукове передбачення та формування образу майбутнього у свідомості суб'єкта, обов'язкова передумова втілення намічених цілей, невідмінна умова успіху. Планування забезпечує чітке розуміння поставлених завдань та шляхів їх досягнення. Через відсутність планування та прогнозування цілком імовірні помилкові управлінські рішення та дії, які спроможні викликати значні збитки. План дає змогу виявити існуючі на ринку проблеми та намітити необхідні для їх подолання заходи. Саме ринок забезпечує необхідну для планування та прогнозування інформацію. Окрім того він дає можливість скорегувати економічні процеси, розвиток яких неможливо абсолютно точно передбачити внаслідок інформаційної недостатності. Все це підтверджує думку про органічний взаємозв'язок планування та прогнозування з ринком та обов'язкової їх наявності у сучасних умовах.

Входження України в ринкові відносини підсилює суспільну потребу у виробітці достовірних наукових уявлень про майбутнє країни, вимагає побудови високорозвинутої інфраструктури, важливе місце в якій належить управлінню економічними процесами за допомогою різних методів, у тому числі

прогнозування та планування. Тому особливу увагу сьогодні необхідно приділити питанню адаптації методології та методики планування та прогнозування до нових умов ринкової економіки, адже у сучасних умовах планування та прогнозування це не директива, а сукупність правил та засобів визначення параметрів рівня розвитку та діяльності у майбутньому періоді.

Економічне прогнозування являє собою наукове обґрунтування можливих змін або якісного стану економіки у майбутньому, альтернативних шляхів та строків досягнення цього стану. За умов прискорення НТП, переходу до нових форм господарювання, прогнозування стає одним із вирішальних наукових факторів стратегії та тактики суспільного розвитку. Воно є сполучною ланкою між теорією і практикою в усіх сферах життя суспільства і є основою для формування економічної політики держави. Процес прогнозування повинен враховувати такі складові [1]:

ресурси (трудові, фінансові та матеріальні), які передбачаються у наявності у відповідному періоді;

економічну ситуацію, що допоможе виявити проблеми, які чекатимуть у майбутньому;

економічну політику, як фундамент для розв'язання проблем у майбутньому ;

економічне регулювання, як засіб вирішення завдань розвитку.

Розробка прогнозу здійснюється на основі аналізу соціально-економічного розвитку та його концепції на перспективу, наукових досліджень та їх практичних результатів; прогнозу науково-технічного прогресу; фактичного стану внутрішнього і зовнішнього ринків та їх динаміки; передбачення наслідків заходів, які буде проведено. Прогнозування, як інформаційне зображення і зв'язок сучасного стану економіки з теоретичним відображенням її майбутнього розвитку, досягає своєї ефективності за допомогою моделей. Щодо створених прогнозів, то вони повинні включати найважливіші баланси, що характеризують попит та пропозицію.

План та прогноз є взаємодоповнюючими одна одну стадіями планування при визначальній ролі планування як ведучої ланки управління. Щоб діяти ефективно необхідно передбачувати як складеться ситуація під час реалізації прийнятого рішення. Прогнозування - це метод, в якому використовується як накопичений у минулому досвід, так і поточні припущення щодо майбутнього з ціллю його визначення. В системі управління прогноз є передплановою розробкою багатоваріантних моделей розвитку об'єкту управління. Треба зауважити, що на сучасному етапі, в умовах нестабільної економіки, доцільною є розробка якомога ширшого спектру можливих варіантів розвитку ситуації, що дозволить більш повно визначати критичні ситуації для прийняття рішення, та можливі наслідки передбачуваних альтернативних варіантів рішень, з метою їх зіп'явлення та вибору найбільш ефективного. Результатом повинна бути картина майбутнього, яку можна буде використовувати як основу при плануванні. Для планових розробок необхідно використовувати найбільш раціональний прогнозний варіант.

Процес прогнозування передбачає одержання необхідної інформації, її опрацювання, оцінку та аналіз, визначення перспектив та імовірності реалізації прогнозу. Якісний прогноз може бути розроблений лише у випадку його хорошої підготовки за участю компетентних спеціалістів. Розробка прогнозу повинна бути чітко регламентована та якісно методично підготована. Всі етапи розробки

прогнозу мають бути узгодженими з поставленими цілями та завданнями. Для розробки якісних прогнозів необхідно використовувати сучасні технології, які би супроводжували та підтримували процес розробки. Вони у значній мірі повинні базуватися на використанні сучасних можливостей обчислювальної техніки.

Планування-прогнозування являє багатоетапний процес розкриття невизначеностей зовнішнього середовища та стану фірми. Ефективність цього процесу можлива лише за умов [2]:

- правильного вибору методу прогнозування у відповідності з його цілями та методом планування у відповідності з завданнями плану, обсягом та характером наявної інформації;
- наукового обґрунтування використовуваних норм розходу ресурсів;
- систематичної перевірки істинності результатів прогнозу чи адекватності прогнозної моделі.

Досить важливим елементом у процесі планування-прогнозування є питання інформаційного забезпечення. Тому для надійності та ефективності цього процесу необхідно забезпечити:

- досить повну за змістом, обсягом та структурою інформацію;
- високий рівень вірогідності інформації ;
- можливість порівняння інформації в часі за кількісними та якісними показниками;
- незалежні канали проходження найважливішої інформації;
- своєчасно одержану та ефективно опрацьовану інформацію.

Підприємства є важливим елементом у системі суспільного виробництва. Саме тут формується зв'язок виробництва і ринку, існує реальна можливість інтенсифікації виробництва та підвищення його ефективності. Це вимагає провідної їх ролі в системі планування. Тому у сучасних умовах елементи плановості повинні пронизувати, а елементи прогнозу охоплювати всі без винятку боки роботи будь-якої організації, незалежно від її розміру, обсягу виробництва, форми власності та сфери діяльності.

Забезпечення ефективної діяльності організації можливе лише за умов неперервного контролю за ходом реалізації прийнятих планових дій. Якщо при плануванні не буде діяти механізм оберненого зв'язку, то успіх такої організації є досить сумнівним. Процес планування повинен бути гнучким та адаптивним; вимагає постійного контролю та корегування. Доцільно постійно відслідковувати хід реалізації плану, аналізувати намічені зміни умов чи відхилення при його виконанні.

План без всякого передбачення неможливий. Тому необхідно забезпечити тісний, неперервний взаємозв'язок передбачення та планів. Головне призначення передбачення - попередити про можливість як хорошого, так і, що є особливо важливим, поганого у майбутньому. В інтересах планування необхідно передбачувати лише значення некерованих чи слабо керованих параметрів чи подій. За межами же планового періоду можна передбачити значення любых параметрів, в тому числі і керованих.

Отже, можна сміливо зауважити, що в умовах ринку ефективне функціонування можливе лише за умов розробки планів та прогнозів соціально-економічного розвитку як на рівні усієї держави, так і на рівні підприємств. Саме планування є найбільш результативним способом ефективного використання та координації ресурсів, запорукою ефективного розвитку та отримання прибутку.

Особливої актуальності сьогодні набуває також питання вивчення світового досвіду щодо розробки і застосування прогнозів та планів, використання їх з урахуванням специфіки розвитку України.

-
1. Бухалков М.И. Внутрифирменное планирование: Учебник. – 2-е изд., испр. и дополн. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 400 с.
 2. Планування та прогнозування в умовах ринку. – Навч. посіб. / Під ред. д.ф.н., проф. В.Г. Воронкової. – К.: ВД «Професьюнал», 2006. – 608 с.

PLANNING AND PROGNOSTICATION OF ACTIVITY OF ENTERPRISES IS IN MODERN TERMS

Mykola Majevsky, Svitlana Vilchinska

Khmelnitsky institute of interregional academy of personal management

In the article the features of planning and prognostication of activity of modern enterprises are considered in Ukraine, their value in modern terms